

MARCUS ANTONIUS'UN KORSANLARA KARŞI SEFERİ VE *LEX DE PROVINCIIS PRAETORIIS*

Murat TOZAN*

Özet

II. yüzyıl sonlarında yaşadığı iç sorunlar ve dış tehditler nedeniyle Anadolu ile yeterince ilgilenemeyen Roma, Marius'un bu sorunları üstesinden gelmesiyle yüzünü yeniden Doğu'ya çevirince müdahale edilmesi gereken en acil durum olarak korsanlığı görmüştür. Çünkü Roma'nın dış tehditler ile uğraştığı süreçte Anadolu'nun güney kıyılarında yaygınlaşan korsanlık, etkisini Asia Eyaleti kıyılarına kadar genişletmişti. Bu nedenle ünlü hatip Marcus Antonius büyük oranda Roma'nın Doğu Akdeniz'deki müttefiklerinden topladığı donanma ile korsanlara karşı sefere gönderilmiştir. M. Antonius'un seferden dönüşünün ardından Roma'da uzun süredir ihmal edilen Anadolu ve genel anlamda Adriyatik'in doğusundaki eyaletler ve müttefikler ile ilgili geniş çaplı yasal bir düzenleme gerçekleştirildiği görülmektedir. *Lex de Provinciis Praetoriis* olarak adlandırılan bu yasada Anadolu'da ikinci bir Roma Eyaleti olarak *Cilicia* Eyaleti'nin kurulduğu ve Lykaonia'nın Asia Eyaleti sınırları içerisinde kalacağı belirtiliyordu. Yasada bu önlemlerin Doğu Akdeniz'deki Romalılar ile Roma dost ve müttefiklerinin çıkarları ve güvenlikleri gereği alındığının belirtilmesi bilhassa önemlidir. Marius'un gücünün doruğunda olduğu dönemde onu destekleyen halkçı politikacılar tarafından çıkarıldığı anlaşılan bu yasa ile bir yandan Doğu Akdeniz'deki Romalı tüccar ve iş adamlarının çıkarları korunuyor, diğer yandan bir süredir ihmal edilen Yunan dünyasında Roma'nın gücü tekrardan vurgulanıyordu.

Anahtar Sözcükler: Marcus Antonius, Hellenistik Korsanlık, *Provincia Cilicia*, Roma Dış Politikası, *Lex de Provinciis Praetoriis*

* Arş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı, İzmir. murat.tozan@ege.edu.tr

The Expedition of Marcus Antonius against Pirates and the *Lex de Provinciis Praetoriis*

Abstract

Rome, which had not dealt sufficiently with Asia Minor due to her internal problems and external threats at the end of the 2nd century, has turned her face again to the East considering the piracy as most urgent problem to be intervened, after famous statesman Marius overcomes these problems. Because piracy, which became widespread on the southern shores of Asia Minor during the period of Roman struggle against the external threats, expanded its influence as far as the shore of the Province of Asia. Therefore famous orator Marcus Antonius has set sail against the pirates with a fleet, which has substantially derived from Roman allies in the Eastern Mediterranean. It is observed that after the return of Marcus Antonius from the expedition, a wide range of legal regulations was conducted in Rome about the provinces and allies, which has been neglected for a long time, in Asia Minor and broadly in the east of Adriatic. In this law, called as the *Lex de Provinciis Praetoriis*, it is stated that the province of *Cilicia* has founded as a second Roman province in Asia Minor and *Lyconia* will remain within the borders of Asian province. The article in the law indicating that these measures have been taken for the interests and safety of the Romans and also friends and allies of Rome in the Eastern Mediterranean, is particularly important. With this law, which seemingly introduced by popular politicians, who supported Marius at the peak of his power, Roman merchants and businessmen were protected on one hand, while the power of Rome was once more emphasized in Greek world, which was neglected for some time.

Keywords: Marcus Antonius, Hellenistic Piracy, *Provincia Cilicia*, Roman Foreign Policy, the *Lex de Provinciis Praetoriis*

Anadolu topraklarına ilk kez ayak basan lejyonlarıyla Magnesia Savaşı'nda Seleukoslar kralı III. Antiokhos'u mağlup eden Roma, 188¹ yılındaki Apameia Anlaşması'nda Anadolu'daki Seleukoslar egemenliğine nihai olarak son vererek sınırlarını çizdiği Torosların kuzeyi ve Halys'e (Kızılırmak) kadar bölgenin neredeyse her karışında varlığını net bir şekilde hissettirmişti². Roma, Anadolu'da toprak ilhak etmese de Apameia Anlaşması'ndan itibaren II.

¹ Metinde geçen tüm tarihler İsa'dan Önce'dir.

² Apameia Anlaşması'nın şartları için bkz. Polybios, *Historiai* XXI 42, 1 v.d. Livius, *ab Urbe Condita* XXXVIII 38, 1 v.d.

yüzyılın ilk yarısında ve ortalarında gönderdiği elçilik heyetleri ile bölgedeki krallara sözünü geçirmiş, aldığı kararlar ile çeşitli bölgelerin statüleri hakkında düzenlemelerde bulunmuştu. 133 yılında Pergamon Kralı III. Attalos'un vasiyetname³ ile krallığını Roma'ya bırakmasının ardından Roma'nın Anadolu'daki ilk eyaleti olan Asia Eyaleti (*Provincia Asia*) kurulmuştu. Pontos ve Kappadokia krallıklarına bırakılan Büyük Phrygia ve Lykaonia ile Pergamon Krallığı'na dahil olmayan Karia ve Lykia bölgeleri hariç olmak üzere tüm Pergamon Krallığı topraklarını içeren Asia Eyaleti'ne Attalosların egemenliğindeki Pamphylia, Pisidia ve Milyas bölgeleri de dahil edilmişti⁴.

Romalı halk *tribunusu* Gaius Gracchus'un, izlediği politika doğrultusunda 123/122 gerçekleştirdiği düzenlemeler neticesinde gerek Asia Eyaleti kentlerinin vergiye tabi tutularak, vergi toplama hakkının *publicanus* şirketlerine verilmesi⁵, gerekse krallıklara bırakılan Büyük Phrygia ve Lykaonia bölgelerinin yeniden Asia Eyaleti'ne bağlanması⁶ ile Anadolu, siyasal ve ekonomik anlamda Roma politikasında oldukça önemli bir hale gelmiştir. Ancak Gracchus kardeşlerin toprak reformlarından itibaren iç siyasette büyük huzursuzluklar yaşayan Roma, II. yüzyılın sonlarına doğru İtalya çevresinde önemli dış sorunlarla da karşı karşıya kalmıştı. 114 yılında *consul* C. Porcius Cato komutasındaki ordu Trakya'da Scordisciler tarafından bozguna uğratılmış olup ertesi yıl, 113 yılında, İtalya'nın kuzeyinde 101 yılındaki nihai mağlubiyetlerine kadar Roma için çok büyük bir tehdit oluşturacak olan Germen kabileleri, Cimberler ve Teutonlar ortaya çıkmış ve *consul* Cn. Papirius Carbo komutasındaki bir orduyu mağlup etmişlerdi⁷. Bu hassas durum içinde 112 yılında Kuzey Afrika'daki Numidia kralı Iugurtha'ya karşı savaş ilan edilmiş ve 110 yılında A. Postumius Albinus komutasındaki bir Roma ordusu Iugurtha tarafından bozguna uğratılmıştı⁸. Roma için bu askeri felaketler

³ Attalos'un vasiyeti için bkz. GREENIDGE–CLAY 1960, 11. DAUBNER 2006, 19 v.d.

⁴ Asia Eyaleti'nin kurucusu ve ilk valisi Manius Aquilius (129-126) tarafından inşa edilen ve Phrygia'daki Laodikeia'dan ilerleyerek Pisidia üzerinden Side'ye ulaşan yol, bu bölgelerdeki Roma egemenliğinin en net kanıtıdır. Bu yol güzergahındaki miltaşları: FRENCH 1988, 101 v.d., no. 266; 106, no. 279 (Laodikeia'nın güneydoğusu); FRENCH 1988, 111, no. 294-295 (Takina); *I. Side* 175 (Side). MITCHELL 1999, 19 v.d.

⁵ C. Gracchus'un çıkardığı vergi yasası (*lex Sempronia de provincia Asia*) için bkz. Cicero, *II in Verrem* III 4, 12. Scholia Bobiensia, *pro Plancio Feliciter* 31. GREENIDGE–CLAY 1960, 36. BADIAN 1972, 63. DAUBNER 2006, 226.

⁶ Phrygia ve Lykaonia bölgelerinin C. Gracchus'un *tribunusluğu* zamanında geri alınması için bkz. RAMSEY 1999, 236 v.d. DAUBNER 2006, 232 v.d.

⁷ *MRR* I 533; 535. GREENIDGE–CLAY 1960, 59; 61 v.d. GLEW 1977, 386. LINKE 2005, 65; 70 v.d. SCULLARD 2011, 37 v.d.

⁸ *MRR* I 540 v.d.; 544. GREENIDGE–CLAY 1960, 65 v.d.; 69 v.d. GLEW 1977, 386. MCGING 1986, 68 v.d. LINKE 2005, 65 v.d. SCULLARD 2011, 39 v.d.

sonraki yıllarda da devam etmiş 109 yılında *consul* M. Iunius Silanus komutasındaki Roma ordusu Cimberlere yenilmiş, 107 yılında *consul* L. Cassius Longinus komutasındaki ordu Gallia'da Tiguriniler tarafından ağır bir şekilde mağlup edilirken *consul* da hayatını kaybetmişti⁹. Tüm bunların üzerine 105 yılında *consul* Cn. Mallius Maximus'un Gallia'daki Arausio'da Germen kabilelerine karşı mağlup olması İtalya'yı Germen istilasına açık hale getirmiş ve bu tehlikeli durum Gaius Marius'un Germen kabilelerine karşı 102 yılında Aquae Sextiae'da elde ettiği büyük zaferin ardından, Kuzey İtalya'da Vercellae yakınlarındaki 101 yılındaki nihai galibiyetiyle ancak son bulmuştu¹⁰.

Roma'nın II. Kartaca Savaşı'nın ardından bir dış tehdide karşı en zor dönemlerini yaşadığı bu süreçte gerek doğrudan Roma egemenliği altında bulunan Asia Eyaleti gerekse bölgedeki krallıklar etkin bir denetimden uzak kalmışlardı. Bunun sonucunda eyalet içerisinde denetimden uzak kalan *publicanus*lar daha fazla gelir elde etmek adına eyalet içerisindeki kentlere karşı her türlü yasadışı yola başvurup eyalet sınırları dışarısında dahi önemli sorunlara neden olurlarken¹¹; Pontos ve Bithynia'nın yeni kralları Roma otoritesini dikkate almaksızın istedikleri gibi politik ve askeri hamlelerde bulunabiliyorlardı¹². Fakat Balkanlardaki durum yeniden Roma lehine dönüp, Iugurtha tehlikesinin ortadan kalkmasının ardından Marius'un 102 yılında Germen kabilelerine karşı büyük bir zafer elde etmesiyle¹³ birlikte Anadolu'daki duruma ilk müdahale 103 ya da 102 yılının *praetor*larından, sonraki *triumvirin* büyükbabası olan ünlü hatip, Marcus Antonius'un Kilikia'daki korsanlara karşı sefere gönderilmesi olacaktır¹⁴.

⁹ MRR I 545; 550. GREENIDGE-CLAY 1960, 72 v.d.; 77. GLEW 1977, 386. MCGING 1986, 69. LINKE 2005, 71. SCULLARD 2011, 44.

¹⁰ MRR I 555; 570 v.d. GREENIDGE-CLAY 1960, 83 v.d.; 103 v.d. GLEW 1977, 386. MCGING 1986, 69. LINKE 2005, 71 v.d. SCULLARD 2011, 44 v.d.

¹¹ *Publicanus*ların bu dönemde yol açtığı sorunlar için bkz. örn. Ephesos: Strabon, *Geographika* XIV 1, 26. Priene: I. Priene 111; 117. Bithynia Krallığı: Diodoros, *Bibliotheka* XXXVI 3, 1 v.d.

¹² Bithynia kralı III. Nikomedes ve Pontos kralı VI. Mithridates'in Roma'yı dikkate almayarak Paphlagonia ve Kappadokia bölgelerinde gerçekleştirdikleri politik ve askeri hamleleri için bkz. Iustinus, *Epitoma* XXXVII 4, 3 v.d.; XXXVIII 1, 1; 5, 4; 7, 10.

¹³ MRR I 555; 570 v.d. GREENIDGE-CLAY 1960, 83 v.d.; 103 v.d. GLEW 1977, 386. MCGING 1986, 69. LINKE 2005, 71 v.d. SCULLARD 2011, 44 v.d.

¹⁴ Bkz. Livius, *Periochae* LXVIII. Iulius Obsequens, *Prodigiorum* 44. Krş. Cicero, de *Oratore* I 18, 82; II 1, 2; *Brutus* 168. *ILLRP* I 342 = TAYLOR-WEST 1928, 10 v.d. = GREENIDGE-CLAY 1960, 99. *IGR* IV 1116. MRR I 568 v.d.; III 19. ORMEROD 1924, 208 v.d. MAGIE 1950, 283; 1161 v.d., dn. 12. POHL 1993, 208 v.d. DE SOUZA 1999, 102 v.d. SCHULZ 2000, 434.

Gerek Asia Eyaleti'nde *publicanus*lar ile ilgili gerekse krallıklar ile ilgili birçok sorun bulunurken bu durumlardan daha acil olarak korsanlığa müdahale edilmesinin gerekçesi neydi? Bu soruya cevap verebilmek için öncelikle Anadolu'nun güney kıyılarındaki ve genel olarak Doğu Akdeniz'deki politik duruma göz atmak gerekir. Doğu Akdeniz'de korsanlık faaliyetlerinin artmasının açıkça Roma'nın bölgede izlediği politikaların sonucu olduğu görülmektedir. Şöyle ki, 188 yılındaki Apameia Anlaşması ile Seleukosların Pamphylia'daki egemenliği sona ermesini takiben, özellikle Dağlık Kilikia'daki egemenlikleri de gittikçe azalmaya başlamıştı¹⁵. 167 yılında Karia ve Lykia özgür ilan edilip, Delos Adası açık liman haline getirilerek Rodos'a ekonomik anlamda ağır bir darbe vurulması bölgedeki korsanlığı tetikleyen bir diğer önemli gelişme olmuştur¹⁶. Çünkü ekonomisi Doğu Akdeniz'deki deniz ticaretine bağlı olan Rodos, bölgenin deniz ticaret yollarının güvenliği için yoğun çaba harcamaktaydı¹⁷.

II. yüzyıl ortalarından itibaren gerek doğu satraplıklarındaki sorunlarla gerekse içteki bitmek bilmeyen taht mücadeleleri ile uğraşan Seleukosların Dağlık Kilikia'daki egemenlikleri artık neredeyse kalmamıştı. Bölgedeki korsanlık ile ilgili en fazla bilgi veren antik edebi kaynaklarımızdan Strabon'un belirttiğine göre 140'lı yılların sonunda Seleukos Krallığı'ndaki iç mücadeleler sırasında tahtta hak iddia eden Diodotos Tryphon, Dağlık Kilikia'daki Korakesion'u kendine üs edinip bölgedeki diğer korsanları örgütleyerek kralların bölgedeki otoritesini ortadan kaldırmış, sonradan bertaraf edilse de onun girişiminden cesaret alan korsanlar bölgedeki faaliyetlerini arttırarak devam ettirmişlerdi¹⁸. Mısır'daki Ptolemaioslar ve Rodos bu korsanlık faaliyetlerinden rahatsız olmak bir yana, Seleukoslara zarar verdiği için bu duruma seyirci kalıyorlardı¹⁹. Yine Strabon'a göre 140'lı yılların sonlarında P. Cornelius Scipio Aemilianus başkanlığında Doğu Akdeniz'deki krallıklara ve Roma müttefiklerine yapılan elçilik gezisinin ardından Aemilianus, bölgedeki

¹⁵ ORMEROD 1924, 203 v.d. ROSTOVITZ 1941, 783 v.d. LIEBMANN-FRANKFORT 1969a, 188. DAHLHEIM 1977, 145. POHL 1993, 122 v.d. DE SOUZA 1999, 98 v.d.

¹⁶ Bkz. Polybios, *Historiai* XXX 5, 12 v.d.; 31, 10. Krş. Strabon, *Geographika* X 5, 4. Appianos, *Mithridateios* IX 62.

¹⁷ MAGIE 1950, 282. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 455. DAHLHEIM 1977, 145. BULIN 1983, 22. POHL 1993, 127 v.d. DE SOUZA 1999, 86 v.d.

¹⁸ Strabon, *Geographika* XIV 5, 2. ORMEROD 1924, 204 v.d. POHL 1993, 125 v.d. DE SOUZA 1999, 98 v.d. GEELHAAR 2002, 114.

¹⁹ Strabon, *Geographika* XIV 5, 2.

korsanlığın nedenini Seleukos krallarının yetersizliği ve beceriksizliğine bağlamıştı²⁰.

Strabon'un Pamphylia ve Dağlık Kilikia'daki korsanlığın nedenleri üzerine tespitleri şöyleydi: Korsanlığın en önemli nedeni köle ticaretiydi, çünkü özellikle Kartaca'nın ve Korinthos'un (146 yılında) mağlup edilmesinin ardından Roma'da köle kullanımı artınca, büyük bir köle ihtiyacı baş göstermişti; bu nedenle Delos adasında günde on binlerce insanın satıldığı büyük bir köle pazarı oluştuğu için korsanlar da yakaladıkları insanları kolayca burada satıp büyük gelirler elde edebiliyorlardı²¹. Strabon'un bu tespitleri modern araştırmacılar tarafından da kabul edilmektedir. Buna göre özellikle II. Kartaca Savaşı'nın ardından devam eden savaşlarda orduları galip gelirken Roma aristokrasisi zenginleşmekteydi. Fakat Roma ordusunun bel kemiğini oluşturan küçük toprak sahibi çiftçiler uzun süren savaşlar nedeniyle tarımsal faaliyetlerden uzak kalmış, geri döndüklerinde yeniden düzen kuramamışlardı. Bu küçük toprak sahiplerinin topraklarını satıp, Roma'ya ve diğer büyük kentlere yerleşmesi Roma için büyük siyasal, sosyal ve ekonomik sorunlara neden olmuştur²².

Roma'ya yerleşen topraksız köylüler Roma aristokrasisi içinde bölünmeye yol açmış, hazırladıkları toprak yasalarıyla bu soruna çözüm aramaya çalışan Gracchus kardeşlerden itibaren Romalı politikacılar halkçılar (ya da demokratlar; Lat. *populares*) ve aristokratlar (ya da cumhuriyetçiler; Lat. *optimates*) olarak iki ana çıkar grubuna ayrılmışlardı²³. Bu göç hareketinin taşradaki yansıması toprağını terk eden çiftçilerin arazilerini ele geçiren büyük toprak sahiplerinin ortaya çıkması şeklinde olmuştur. *Latifundium* denen geniş arazilere sahip çiftliklerde artık büyük oranda köle gücüne ihtiyaç duyulmaktaydı²⁴. Ayrıca Roma aristokrasisi zenginleştikçe ve Hellenistik dünya ile olan ilişkiler arttıkça evlerde daha fazla köle kullanılmaya başlanmıştı²⁵. Dolayısıyla II. yüzyılın ikinci yarısında İtalya'da muazzam miktarda köleye ihtiyaç vardı. Daha uyar ve iş bilen köleler Batı'dan ziyade Doğu'dan

²⁰ Strabon, *Geographika* XIV 5, 2. Bu elçilik gezisi için bkz. *MRR* I 480 v.d.

²¹ Strabon, *Geographika* XIV 5, 2.

²² BOREN 1977, 58 v.d. LINKE 2005, 10 v.d. SCULLARD 2011, 16 v.d.

²³ Bkz. BOREN 1977, 57 v.d.; 81 v.d. LINKE 2005, 7 v.d. SCULLARD 2011, 6; 11 v.d.; 16 v.d.

²⁴ Bkz. MAGIE 1950, 282 v.d. WESTERMANN 1955, 69. LIEBMANN-FRANKFORT 1969a, 188 v.d. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 455. BOREN 1977, 58 v.d.; 81 v.d. POHL 1993, 186 v.d. LINKE 2005, 10 v.d. SCULLARD 2011, 16 v.d.

²⁵ BOREN 1977, 57 v.d.

karşılandığı için bu dönemde İtalya ile Hellenistik dünya, özellikle de Anadolu arasında çok yoğun bir köle ticareti yaşanmaktaydı²⁶. Bu genel çerçevede içerisinde birçok araştırmacı Roma'nın, köle ihtiyacı nedeniyle bölgedeki korsanlığı engellemek şöyle dursun Delos Adası'ndaki pazarda esas olarak korsanların sağladığı köleleri satın alarak bu hareketleri dolaylı olarak desteklediğini savunmaktadır²⁷.

II. yüzyıl sonlarına gelindiğinde Anadolu'nun güney kıyılarındaki korsanlık faaliyetlerinin Roma'nın Asia Eyaleti'nin Ege Denizi kıyısındaki kentlerine kadar ulaştığı görülmektedir. Astypalaia Adası'nda ele geçen ve Asia Eyaleti'nin bir kenti olan Ephesos'un, Astypalaia halkını onurlandırdığı bir yazıtta korsanların Ephesos'a ait olan Phygela çevresindeki arazileri yağmalayarak, buradan birçok özgür insanı ve köleyi esir alıp götürdüklerinden; Ephesoslular bu durumu haber verince Astypalaialıların korsanlara karşı bir sefer düzenleyerek onları ele geçirip cezalandırdıklarından ve kaçırılan Ephesosluları kentlerine iade ettiklerinden söz edilmektedir²⁸. Yukarıda Strabon'un ifade ettiği gibi, burada da korsanların amacının insan ticareti olduğu görülmektedir. 105 yılı dolaylarına tarihlenen yazıt gerek tarihi gerekse içeriği bakımından oldukça dikkat çekicidir. Astypalaia yazıtı aynı tarihte, 104 yılında, Germen kabilelere karşı savaşın komutanlığına getirilen Marius, Senato tarafından kendisine verilen İtalya dışından da askeri destek talep etme yetkisine dayanarak Bithynia kralı III. Nikomedes'ten askeri yardım talep edince kral, Bithynialıların büyük çoğunluğu *publicanus*lar tarafından yakalanıp köle olarak satıldığı için yardım göndermeyeceğini bildirmişti²⁹. Buradan da anlaşılacağı üzere II. yüzyılın sonlarında köle ticareti büyük karlar elde edilen bir faaliyetti ki Asia'daki Romalı *publicanus*lar bile bu işin içindeydi.

Astypalaia yazıtı aynı zamanda II. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Dağlık Kilikia ve Pamphylia merkezli korsanlığın artık Batı Anadolu kıyılarındaki kentleri etkileyecek derecede genişlemiş olduğunu göstermektedir. Ancak ilginç bir şekilde yazıtta korsanlara karşı yapılan askeri harekattan söz edilirken hiçbir şekilde Asia valisinin ve Romalıların adı geçmemektedir. Korsanlara karşı

²⁶ ROSTOVTZEFF 1941, 784 v.d. WESTERMANN 1955, 64 v.d. SCULLARD 2011, 11.

²⁷ ORMEROD 1924, 207. ROSTOVTZEFF 1941, 784 v.d. MAGIE 1950, 282 v.d. LIEBMANN-FRANKFORT 1969a, 188 v.d. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 455. DAHLHEIM 1977, 146. POHL 1993, 186 v.d. KALLET-MARX 1995, 228 v.d. GEELHAAR 2002, 114 v.d.

²⁸ IGR IV 1029 = I. Ephesos 5. DE SOUZA 1999, 100 v.d. GEELHAAR 2002, 115 v.d.

²⁹ Diodoros, *Bibliothèque* XXXVI 3, 1. MAGIE 1950, 197; 1093 v.d., dn. 57. BADIAN 1972, 87 v.d. KALLET-MARX 1995, 139. DAUBNER 2006, 248.

askeri hareket açıkça Ephesosluların doğrudan talebi üzerine Astypalaialılar tarafından kendi inisiyatifleri ile yapılmıştı³⁰. Muhtemelen emrinde bir donanma bulunmayan Asia valisinin korsanlara karşı yapabileceği hiçbir şey yoktu. Hatta II. Kartaca Savaşı'nın bitiminin ardından Roma'da bile daimi bir donanma bulunmuyordu³¹. Fakat 105 tarihinde Roma'nın, Astypalaia ile bir ittifak anlaşması yapması bölgedeki korsanlığa karşı önlem aldığı göstermektedir³². Anlaşmada Astypalaialıların Roma ile olan dostluk ve ittifakları gereğince karada ve denizde Roma halkının ve Roma idaresi altındakilerin düşmanlarına müsaade etmeyeceği çok net bir şekilde vurgulanmaktadır³³. Buradan anlaşılacağı üzere donanması olmadığından denizler üzerinde gücü bulunmayan Roma, II. yüzyılın sonlarında Asia Eyaleti kıyılarına kadar yayılan korsanlığa karşı eyalet kentlerini korumak için dolaylı bir politika takip edip denizcilikte usta olan adalılar ile ittifak kurarak korsanlığa karşı önlem almaya çalışıyordu³⁴.

Bu genel duruma bakıldığında 102 yılında M. Antonius'un korsanlara karşı sefere gönderilmesinin en önemli nedeninin Roma'nın 110'lu yılların ortalarından itibaren Anadolu'da kaybetmeye başladığı gücünü yeniden gösterme isteği olduğu görülmektedir³⁵. Belirtildiği üzere II. yüzyılın sonlarında doğrudan kontrolü altındaki *publicanus*ları bile denetlemekten aciz olduğu görülen Roma'nın bağımlı krallıklar üzerinde de pek bir otoritesi kalmamıştı. 188 yılındaki Apameia Anlaşması'ndan itibaren II. yüzyılın ilk yarısında ve ortalarında gönderdiği elçilik heyetleri ile krallara sözünü geçiren, aldığı kararlar ile çeşitli bölgelerin statüleri hakkında düzenlemelerde bulunan Roma'nın bu otoritesi yüzyılın sonlarında neredeyse ortadan kalkmıştı. Artık Pontos ve Bithynia kralları gönderilen Romalı elçileri adeta alaya alıyor, Roma'yı dikkate almaksızın çevre bölgeler ve krallıklar üzerinde nüfuz alanları oluşturabiliyorlardı³⁶. Huzuruna gelen Romalı elçileri köle kıyafetleri ile karşılayan ve Roma'ya gittiğinde Senato'da kendini yere atıp senatörlerin ayaklarına kapanarak onlara "kurtarıcı tanrılar" diye hitap eden II. Prousius'ın³⁷ torunu III. Nikomedes, en zor anında kendisinden askeri istek talep eden

³⁰ KALLET-MARX 1995, 228. DE SOUZA 1999, 101.

³¹ SHERWIN-WHITE 1976, 5. SHERWIN-WHITE 1984, 99 v.d. POHL 1993, 214.

³² IGR IV 1028 = SHERK 1969, 94 v.d., no. 16. SHERK 1984, 56 v.d., no. 53.

³³ Bkz. IGR IV 1028 = SHERK 1969, 94 v.d., no. 16., II. 29 v.d. SHERK 1984, 57, no. 53.

³⁴ Krş. DE SOUZA 1999, 101.

³⁵ Bkz. POHL 1993, 210. KALLET-MARX 1995, 231 v.d.

³⁶ Bkz. yuk. dn. 12.

³⁷ Polybios, *Historiai* XXX 18, 1 v.d. Appianos, *Mithridateios* 12.

Marcus Antonius'un Korsanlara Karşı Seferi

Roma'nın bu talebini bir bahane bulup reddetme cüretini gösterebiliyordu³⁸. Kilikia'da ve Asia Eyaleti'nin bir parçası olan Pamphylia'da korsan şefleri yerel beylikler kurmuşlar, korsanlık Batı Anadolu kıyılarına kadar yaygınlaşmıştı³⁹.

II. yüzyıl sonlarına doğru Trakya ve Makedonya'daki duruma yeniden hakim olan, Kuzey Afrika'daki Iugurtha tehlikesini ortadan kaldıran Roma, 102 yılında Marius'un Germen kabilelerine karşı Aquae Sextiae'daki zaferinin ardından gözünü Anadolu'ya çevirdiğinde bölgede müdahale edilmesi gereken en acil konunun korsanlık olduğunu görmüş olmalıdır. Belki de Roma'yı bu sefer için korsanlıktan zarar gören gerek eyaletteki gerekse Ege Denizi çevresindeki müttefikleri teşvik etmiş olabilir⁴⁰. İleriki satırlarda ele alacağımız 100 yılına tarihlenen *Lex de Provinciis Praetoriis*'de Roma'da bulunduğu belirtilen Rodos elçilik heyeti korsanlık nedeniyle seyahatini gerçekleştirmişti ve gerek bu ifadeler gerekse diğer kanıtlar Rodos'un korsanlığa karşı mücadelede Roma'ya önemli oranda destek verdiğini göstermektedir⁴¹. Roma belki de gelen bu talepler üzerine Germen tehlikesinin en kritik noktasında bile 105 yılında Astypalaia (ve belki başka yerel güçlerle) ile ittifak kurup dolaylı da olsa korsanlığa karşı önlem almaya çalışıyordu⁴². Germenlere karşı zaferin kazanıldığı 102 yılında derhal korsanlara karşı sefere gönderilen Antonius'un, gemi ve asker desteğini çok büyük oranda Roma'nın müttefiklerinden karşılandığı görülmektedir⁴³. Zaten 102 yılında Germen tehlikesi tam olarak ortadan kaldırılmadığı için Roma'nın bölgeye lejyon gönderebilmesi söz konusu değildi⁴⁴.

M. Antonius'un korsanlara karşı askeri harekatı hakkında elimizdeki az sayıdaki veriyi bir araya getirdiğimizde karşımıza şöyle bir manzara çıkmaktadır. M. Antonius *praetor*luğunun ardından korsanlara karşı savaşma göreviyle 102 yılında *proconsul* yetkisiyle donatılmış ve bu yetkisinin geçerli

³⁸ Diodoros, *Bibliothēke* XXXVI 3, 1. KALLET-MARX 1995, 230 v.d.

³⁹ Strabon, *Geographika* XIV 5, 2. Appianos, *Mithridateios* XIV 92. DE SOUZA 1999, 98 v.d.

⁴⁰ ORMEROD 1924, 208 v.d. KALLET-MARX 1995, 230 v.d.

⁴¹ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Delphoi B*, II. 13 v.d. SHERK 1984, 59 v.d., no. 55. *IGR* IV 1116. KALLET-MARX 1995, 231 v.d. DE SOUZA 1999, 106. SANTANGELO 2007, 30 v.d.

⁴² Bkz. yuk. dn. 28.

⁴³ BRUNT 1971, 431.

⁴⁴ Bkz. BRUNT 1971, 433. SHERWIN-WHITE 1984, 99 v.d. DE SOUZA 1999, 107.

olduğu *provincia*, *Cilicia* olarak tanımlanmıştı⁴⁵. Korinthos'ta ele geçen ve Antonius'un emrindeki Hirrus adlı *propraetor* rütbeli bir komutan onuruna dikilen Latince yazıtta, Antonius'un donanmasını Korinthos kıstağı üzerinden geçirdiği belirtilmektedir⁴⁶. Antonius, daha Korinthos kıstağına ulaşmadan önce gemilere sahip olduğuna göre onun bu amaçla muhtemelen Güney İtalya'daki ve Yunanistan'ın batısındaki müttefiklerinden yani Korkyra ile Adriyatik kıyısındaki diğer Yunan kent devletlerinden gemi topladığı anlaşılmaktadır⁴⁷. Yazıttaki ifadelerden ve Cicero'nun yazdıklarından öğreniyoruz ki Antonius, donanmasını Ege Denizi'ne geçirdikten sonra bir süre Atina'da bulunmuştu⁴⁸. Muhtemelen bu sırada bölgedeki Yunan kent devletlerinin gönderdiği gemileri de donanmasına katan Antonius'un, bu donanmayla Asia Eyaleti'nin güney kıyılarındaki en doğu noktası olan Side kentine hareket ettiğini görmekteyiz⁴⁹. Şüphesiz Asia Eyaleti sınırları içerisindeki Yunan kent devletleri de bu donanmaya gemi sağlamışlardı⁵⁰. Bosporos'taki Byzantionlular bile aradan yüz elli yıla yakın bir süre geçtikten sonra dahi Antiokhos, Perseus ve Aristonikos'a karşı verdikleri desteğin yanı sıra Antonius'un korsanlara karşı seferine de Roma'ya yardım ettiklerini belirtmekteydiler⁵¹. Bunların yanı sıra Antonius'un bu seferine en önemli destek, Rodos tarafından sağlanıyordu. *Lex de Provinciis Praetoriis*'de geçen korsanlığa karşı Rodoslu elçilerin Roma'daki girişimlerinin yanı sıra Rodos'ta ele geçen ve Rodoslu bir deniz subayının *proconsul* Marcus

⁴⁵ Bkz. Livius, *Periochae* LXVIII. Iulius Obsequens, *Prodigiorum* 44. Krş. Cicero, *de Oratore* I 18, 82; II 1, 2; *Brutus* 168. *ILLRP* I 342 = TAYLOR–WEST 1928, 10 v.d. = GREENIDGE–CLAY 1960, 99. *IGR* IV 1116. *MRR* I 568 v.d.; III 19. JASHEMSKI 1950, 67; 147. GREENIDGE–CLAY 1960, 99. DE SOUZA 1999, 103 v.d. FERRARY 1977, 624. FERRARY 2000, 167. BRENNAN 2000, 357. *Contra*: SHERWIN-WHITE (1976, 5), M. Antonius'un *provinciasının* Asia olabileceğini öne sürmektedir.

⁴⁶ *ILLRP* 342 = TAYLOR–WEST 1928, 10 v.d. = GREENIDGE–CLAY 1960, 99, 1. 3 v.d.: *Auspicio [Antoni Marc]i pro consule classis | Isthmum traductast missaque per pelagus*. Antonius'un adı büyük olasılıkla Actium savaşının ardından 30 yılında torunu olan *triumvir* Marcus Antonius için *damnatio memoriae* ilan edilip, adının tüm resmi kayıtlardan çıkarılması sırasında yazıttan silinmişti, bkz. Cassius Dio, *Rhomaika* LI 19, 3 v.d. Plutarkhos, *Cicero* 49, 6. TAYLOR–WEST 1928, 17 v.d. SHERWIN-WHITE 1976, 4. DE SOUZA 1999, 105.

⁴⁷ KALLET-MARX 1995, 230. DE SOUZA 1999, 106.

⁴⁸ Bkz. *ILLRP* 342 = TAYLOR–WEST 1928, 10 v.d. = GREENIDGE–CLAY 1960, 99, 1. 5. Cicero, *de Oratore* I 18, 82. DE SOUZA 1999, 105.

⁴⁹ *ILLRP* 342 = TAYLOR–WEST 1928, 10 v.d. = GREENIDGE–CLAY 1960, 99, 1. 5: *Ipse iter eire profectus Sidam classem Hirrus Athenensis*. SHERWIN-WHITE 1976, 1 v.d. DE SOUZA 1999, 106 v.d. FERRARY 1977, 641. FERRARY 2000, 168.

⁵⁰ SHERWIN-WHITE 1976, 5. SHERWIN-WHITE 1984, 99 v.d. POHL 1993, 214 v.d. DE SOUZA 1999, 106 v.d.

⁵¹ Tacitus, *Annales* XII 62. Bkz. POHL 1993, 215, dn. 22.

Antonius'un komutası altında Kilikia'da savaştığını belirten bir yazıt Rodos'un bu savaşında Roma'ya verdiği desteğin en önemli kanıtlarıdır⁵².

Antonius'un *proconsul* rütbesinde olması, emrindeki subay Hirrus'un dahi *propaetor* gibi yüksek bir mertebede olması ve Adriyatik kıyılarından Bosporos'a, oradan Rodos'a kadar geniş bir bölgedeki Roma müttefiklerinden gemi temin edilmesi, Antonius'un emrinde önemli bir askeri gücün olduğunu gösterir⁵³. Korinthos'taki yazıttan anlaşıldığına göre Antonius'un korsanlara karşı askeri seferindeki üssü Side idi⁵⁴. Livius'un özetlerinde, Antonius'un denizdeki korsanları Kilikia içlerine doğru sürdüğü belirtildiğine göre, Antonius muhtemelen Side'den Dağlık Kilikia bölgesine denizden seferler düzenleyip bölgedeki korsan yuvalarını dağıtmaya çalışmaktaydı⁵⁵. Bu seferler sırasında muhtemelen bazı deniz savaşları da gerçekleşmişti. Cicero'nun, Antonius'un yakın dostu olan amcası Marcus Gratidius'un, Antonius'un Kilikia seferinde onun emrinde komutan olarak savaşırken öldüğünü yazması bu sefer sırasında önemli çatışmaların yaşandığını göstermektedir⁵⁶. Antonius bu seferinde önemli başarılar elde etmiş olmalıdır ki 100 yılında Roma'ya döndüğünde zafer töreni kutlamıştı⁵⁷. Muhtemelen bu seferiyle şöhreti artan Marcus Antonius, 99 yılında *consul*, 97 yılında da *ensor* seçilmişti⁵⁸. Yine de Antonius'un bu seferinin bölgedeki korsanlığın kökünü kazımdan ziyade korsanları geçici bir süreliğine etkisiz hale getiren bir önlem olduğu görülmektedir. Çünkü yaklaşık 10 yıl sonra başlayacak olan I. Mithridates Savaşı'nda Kilikalı korsanlar, kralın denizlerdeki en önemli destekçilerinden olup, savaşın ardından çeşitli komutanlar Kilikia'daki korsanlığa karşı askeri seferler düzenleseler de

⁵² I. Knidos 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Delphoi B*, II. 13 v.d. SHERK 1984, 59 v.d., no. 55. Rodos'taki yazıt: *IGR IV* 1116. Ayr. bkz. MAGIE 1950, 284. KALLET-MARX 1995, 231 v.d. SHERWIN-WHITE 1976, 5. BULIN 1983, 22 v.d. POHL 1993, 242 v.d. DE SOUZA 1999, 106. SANTANGELO 2007, 30 v.d. FERRARY 2009, 139 v.d.

⁵³ DE SOUZA 1999, 107.

⁵⁴ Bkz. *ILLRP* 342 = TAYLOR-WEST 1928, 10 v.d. = GREENIDGE-CLAY 1960, 99, I. 5. SHERWIN-WHITE 1976, 1 v.d. DE SOUZA 1999, 106 v.d.

⁵⁵ DE SOUZA 1999, 107.

⁵⁶ Cicero, *Brutus* 168. DE SOUZA 1999, 107.

⁵⁷ Bkz. *MRR I* 576; III 19. GREENIDGE-CLAY 1960, 110. POHL 1993, 212. CALLATAÏ 1997, 270. BRENNAN 2000, 357. M. Antonius'un zafer törenini 101 yılında kutladığı görüşü için bkz., FERRARY 1977, 627. DE SOUZA 1999, 107.

⁵⁸ *MRR II*, 1; 6 v.d.; III 19. DAHLHEIM 1977, 147. POHL 1993, 213 v.d.

Pompeius'un 67 yılındaki büyük seferine kadar korsanlık Anadolu'nun güney kıyılarında Roma için önemli bir sorun kaynağı olmaya devam edecektir⁵⁹.

M. Antonius'un seferden dönüşünde Trakya'daki sorunlar ve Iugurtha'nın ardından Roma için son büyük dış tehdit olan Germen kavimleri de mağlup edilmiş olup Germen tehdidini bertaraf eden ve gücünün doruğunda olan Marius, 100 yılında, bütün teamülleri alt üst ederek ard arda beşinci kez *consul* seçilmişti⁶⁰. M. Antonius'un seferden dönüşünün ardından Roma'da uzun süredir ihmal edilen Anadolu ve genel anlamda Adriyatik'in doğusundaki eyaletler ve müttefikler ile ilgili geniş çaplı yasal bir düzenleme gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bu yasal düzenlemeyi içeren yazıtlardan ilki 19. yüzyıl sonlarında Delphoi'da ele geçirildiğinde, yazıtın mevcut bölümlerinde geniş olarak korsanlığa karşı alınacak önlemlerden söz edildiği için Yunancaya çevrilerek yazıtı kazınmış bu yasanın Latince orijinalinin *Lex de Piratis* ya da *Lex de Piratis Persequendis* olabileceği öne sürülüp yasa "Korsanlık Yasası" olarak adlandırılmıştı⁶¹. Ancak 70'li yıllarda Knidos'taki kazılarda bu yasanın daha geniş ve farklı bölümlerini içeren bir diğer yazıtın bulunması bu yasanın sadece korsanlıkla ilgili olmayıp, I. yüzyıl başlarında Roma'nın Doğu politikası ile ilgili geniş çaplı düzenlemeleri içerdiği anlaşılmıştır⁶². Bu doğrultuda J.-L. Ferrary'nin bu yasa için önerdiği *Lex de Provinciis Praetoriis* adı günümüzde yaygın olarak kabul görmektedir⁶³. Yazıtta 100 yılının *consulları* C. Marius ve

⁵⁹ Bkz. ORMEROD 1924, 209 v.d. POHL 1993, 256 v.d. DE SOUZA 1999, 116 v.d. SANTANGELO 2007, 28.

⁶⁰ *MRR* I 574. LINKE 2005, 83 v.d. SCULLARD 2011, 49 v.d.

⁶¹ Bkz. GREENIDGE-CLAY 1960, 107. HINRICHS 1970, 471 v.d. FERRARY 1977, 620 v.d. POHL 1993, 216. CRAWFORD 1996, 234. GEELHAAR 2002, 109 v.d.

⁶² Bkz. HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. FERRARY 1977, 619 v.d. CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12.

⁶³ FERRARY 1977, 620 v.d. Bkz. örn. CRAWFORD 1996, 231. GEELHAAR 2002, 109 v.d. GIOVANNINI 2008, 92. Bu yasa yine de başka adlarla anılabilmektedir, örneğin KALLET-MARX (1995, 226) yasayı *Lex de Cilicia Macedoniaque provinciis* adlandırmaktadır. Krş. DMITRIEV 2005, 85.

L. Valerius Flaccus'tan söz edilmesi yasanın bu yıla tarihlenmesi gerektiğini gösterir⁶⁴.

Delphoi ve Knidos'taki yazıtlar birleştirildiğinde yasanın içeriğinin ana hatlarıyla şöyle olduğu anlaşılmaktadır: Yasanın başında Romalılardan, Latinlerin ve Doğu Akdeniz'deki Roma dost ve müttefiklerinin güvenli bir şekilde denizlerde seyahat edebilmelerinin gerekliliğinin⁶⁵ belirtilmesinin ardından; Makedonya'daki Roma askeri birliklerinin sevkıyatıyla ilgili konulara⁶⁶ değinildikten sonra; bir valinin, emrindeki askeri kuvvetleriyle birlikte *provinciasının* dışına çıkmasına kısıtlamalar getiren M. Porcius Cato'nun çıkardığı yasa (*Lex Porcia*) hatırlatılmaktadır⁶⁷. Bu yasanın bölgedeki Roma dost ve müttefiki olan kent ve krallıkların egemenliklerine zarar vermeyeceğinin ifade edilip; Lykaonia'nın Asia Eyaleti sınırları içinde kalacağını belirtilerek⁶⁸; Roma'daki *consulun* Doğu Akdeniz'deki kentlere ve krallara, Roma'nın, Latinlerin ve bölgedeki Roma dost ve müttefiklerinin çıkarları ve güvenlikleri gereği Kilikia'nın Roma eyaleti haline getirildiğini yazan mektuplar göndermesi ile ilgili maddeler gelmektedir⁶⁹. Rodoslu elçilerin dinlenmesi için Senato'da yapılan özel bir toplantıdan söz edildikten sonra Asia valisine, bu yasayı (gerek eyaletinde gerekse eyalet dışındaki) kentlere ve krallara ulaştırması için gerekli talimatlar verilmektedir⁷⁰. Daha sonra Makedonya'da eyalet topraklarına yeni

⁶⁴ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Delphoi* B, l. 20: Γαίωσι Μαρίοισι καὶ Λευκίοισι Οὐαλερίοισι ὑ[πάτοις]. SHERK 1984, 60, no. 55. Yasanın 100 yılına tarihlenmesi için bkz., POHL 1993, 219 v.d. CRAWFORD 1996, 236. CALLATAÏ 1997, 270. DE SOUZA 1999, 108. FERRARY 1977, 645 v.d. FERRARY 2000, 167. FERRARY 2009, 138. GEELHAAR 2002, 109. DMITRIEV 2005, 85. DAUBNER 2006, 248. RICHARDSON 2008, 40. Yasanın 101 ya da 99 yılına ait olabileceği yönündeki görüşler için bkz., LINTOTT 1976, 66 v.d. BULIN 1983, 15 v.d. SHERWIN-WHITE 1984, 96 v.d. BRENNAN 2000, 358. GIOVANNINI 2008, 93 v.d.

⁶⁵ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* II, ll. 1 v.d. SHERK 1984, 62, no. 55. FERRARY 1977, 631.

⁶⁶ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* II, ll. 12 v.d. SHERK 1984, 62, no. 55. FERRARY 1977, 631 v.d.

⁶⁷ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, ll. 1 v.d. SHERK 1984, 62 v.d., no. 55. FERRARY 1977, 632 v.d.

⁶⁸ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, ll. 16 v.d. SHERK 1984, 63, no. 55. FERRARY 1977, 633.

⁶⁹ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, ll. 28 v.d. SHERK 1984, 63, no. 55. FERRARY 1977, 633 v.d.

⁷⁰ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Delphoi* B, ll. 8 v.d. SHERK 1984, 59 v.d., no. 55. DAHLHEIM 1977, 150.

eklenen Trakya'daki bölgelerin statüleri hakkındaki düzenlemelerden⁷¹ söz edilmesinin ardından Asia ve Makedonya valilerinin yemin ederek yasaya uymaları istenmektedir⁷². Son olarak Roma'daki magistratların yasaya uyacaklarına dair yemin etmeleri gerektiği belirtilip, yasaya karşı gelinmesi durumunda verilecek cezalar tanımlanmaktadır⁷³.

Konumuz açısından yasada belirtilen en önemli husus Roma'nın Anadolu'da ikinci bir eyalet daha oluşturduğudur⁷⁴. Ancak yeni kurulan bu eyaletin adı Kilikia olsa da eldeki veriler *provincia Cilicia*'nın başlangıçta Kilikia'da bir toprağa sahip olmayıp bu eyalet topraklarının esasen Pamphylia ile muhtemelen Pisidia ve Milyas bölgelerini kapsadığını göstermektedir⁷⁵. 102 yılından 75 yılına kadar *provinciası Cilicia* olarak tanımlanan Romalı valilerin esas olarak Pamphylia'da aktif oldukları görülmektedir⁷⁶. Bilindiği üzere *provinciası Cilicia* olan M. Antonius'un korsanlara karşı giriştiği seferinin ana üssü Side kentiydi⁷⁷. Antonius'tan kısa bir süre sonra 96 yılı civarında *Cilicia* valisi olarak atanan Sulla, esas olarak Kappadokia'daki meseleler ile ilgilemiş olsa da muhtemelen bölgedeki korsanlara karşı da faaliyet göstermişti⁷⁸. 88 yılında, I. Mithridates Savaşı patlak verdiğinde Anadolu'da iki Romalı yüksek magistrat bulunuyordu. Bunlardan biri Asia eyaleti valisi C. Cassius iken diğeri

⁷¹ I. Knidos 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* IV, II. 5 v.d. SHERK 1984, 60, no. 55. 634.

⁷² I. Knidos 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Delphoi* C, II. 8 v.d. SHERK 1984, 61, no. 55. FERRARY 1977, 634 v.d.

⁷³ I. Knidos 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Delphoi* C, II. 10 v.d.; *Knidos* V II. 1 v.d. SHERK 1984, 61 v.d., no. 55. FERRARY 1977, 636. Ayr. bkz. LINTOTT 1976, 73 v.d.

⁷⁴ I. Knidos 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* II, II. 35 v.d.: τὴν τε Κιλίκιαν διὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα κατὰ τοῦτον τὸν νόμον ἐπαρχεῖαν στρατηγικὴν πεποιθέναι. SHERK 1984, 63, no. 55. CRAWFORD 1996, 261 v.d. DE SOUZA 1999, 109; 111 v.d. SCHULZ 2000, 434 v.d. FERRARY 2000, 167 v.d. BRENNAN 2000, 358. GEELHAAR 2002, 111. DMITRIEV 2005, 85; 94. Krş. ORMEROD 1924, 209. JASHEMSKI 1950, 67. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 448. *Contra*: SHERWIN-WHITE 1976, 6 v.d. FREEMAN 1986, 255 v.d.

⁷⁵ ORMEROD 1924, 209. SYME 1979, 120. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 445; 456. KALLET-MARX 1995, 233. MITCHELL 2008, 190 v.d. MAGIE 1950, 285; 1165 v.d., dn. 15. SHERWIN-WHITE 1976, 5. FERRARY 2000, 168 v.d. ARENA 2005, 36. BRANDT-KOLB 2005, 20.

⁷⁶ Bkz. MITCHELL 2008, 190 v.d. Krş. DMITRIEV 2005, 93 v.d. Ayr. bkz. Harita.

⁷⁷ Bkz. *ILLRP* 342 = TAYLOR-WEST 1928, 10 v.d. = GREENIDGE-CLAY 1960, 99, I. 5. SHERWIN-WHITE 1976, 1 v.d. DE SOUZA 1999, 106 v.d.

⁷⁸ Pseudo Aurelius Victor, *de Viris Illustribus* 75, 4. Appianos, *Mithridateios* VIII 57. Plutarkhos, *Sulla* 5, 3 v.d. POHL 1993, 257 v.d. FERRARY 2000, 167 v.d. MITCHELL 2008, 190 v.d.

Cilicia eyaleti valisi Q. Oppius idi⁷⁹. Antik yazarlardan Poseidonios'un Q. Oppius'u Pamphylia valisi (*praetoru*) olarak tanımlaması yukarıda belirtilen durumun en açık kanıtlarındandır⁸⁰. Daha sonra 80 yılında Verres'in *quaestor* olarak eşlik ettiği vali Cn. Cornelius Dolabella'nın *provinciası* da *Cilicia* olarak tanımlansa da o ve Verres, Pamphylia ve çevresinde aktiftiler⁸¹. Cicero, Verres'in yolsuzluklarını ve yasa dışı faaliyetlerini sayarken onun bu işleri yaptığı bölgeleri açıkça Laodikeia'dan Side'ye kadar M'. Aquilius'un inşa etmiş olduğu yol boyunca sıralamaktadır⁸². 78'den 75 yılına kadar *Cilicia* valiliği yapan P. Servilius Vatia Isauricus da Pamphylia bölgesinde aktif olup Side'yi Toroslar üzerinden iç kesimlere bağlayan bir yol inşa etmişti⁸³. Caesar'ın *dictatorluğu* döneminde *Cilicia* eyaleti parçalandığında Pamphylia yine, eskiden olduğu gibi Asia eyaletine bağlanmıştı ki Asia eyaletinde *proquaestor pro praetore* olarak görev yapan P. Cornelius Lentulus Spinther, 43 yılı Mayıs'da Cicero'ya yazdığı bir mektupta Side kentini *provinciasının* en son noktası olarak tanımlamaktaydı⁸⁴.

Tüm bu veriler göstermektedir ki 102 yılında M. Antonius'un *provinciasının Cilicia* olarak belirlenmesinden itibaren Roma, Anadolu'da ikinci bir eyalet oluşturma kararı almıştı⁸⁵. Eyaletin kurulma amacı Kilikia'daki

⁷⁹ Bkz. C. Cassius: Appianus, *Mithridateios* II 11; III 17; 19; IV 24; XVI 112. Livius, *Periochae* LXXVII v.d. Q. Oppius: Poseidonios, *Historia* F253 = Athenaios, *Deipnosophistai* V 213A. Appianus, *Mithridateios* III 17; 20; XVI 112. Granius Licinianus, *Annales* XXXV s. 27, 2. *MRR* II 42. SYME 1979, 120, dn. 5. JASHEMSKI 1950, 68; 147. FERRARY 2000, 167; 193. MITCHELL 2008, 190 v.d.

⁸⁰ Poseidonios, *Historia* F253 = Athenaios, *Deipnosophistai* V 213A: Ῥωμαίων δὲ στρατηγὸς μὲν Παμφυλίας Κόιντος Ὀππιός. SYME 1979, 120, dn. 5. JASHEMSKI 1950, 68; 147. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 450 v.d. CRAWFORD 1996, 258. FERRARY 2000, 167 v.d. DMITRIEV 2005, 96. MITCHELL 2008, 190 v.d.

⁸¹ Cicero, *in Verrem* I, 2; 4, 11. *II in Verrem* I 17, 44; 22, 60; 37, 93; 38, 96. SYME 1979, 120, dn. 5. MAGIE 1950, 1165, dn. 15. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 451 v.d. ARENA 2005, 37 BRANDT-KOLB 2005, 20. DMITRIEV 2005, 96 v.d. MITCHELL 2008, 190 v.d.

⁸² Cicero, *II in Verrem* I 38, 95. MAGIE 1950, 1165, dn. 15. ARENA 2005, 37. DMITRIEV 2005, 96. MITCHELL 2008, 190 v.d.

⁸³ Eutropius, *Breviarium* VI 3: *Ad Ciliciam et Pamphyliam missus est P. Servilius ex consule*. Orosius, *Historiarum* V 23, 21 v.d.: *Publius vero Servilius exconsule Ciliciam et Pamphyliam ... delevit*. *MRR* II 87 v.d. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 453 v.d. BRANDT-KOLB 2005, 20. MITCHELL 2008, 190; 192.

⁸⁴ Cicero, *ad Familiares* 406 (XII 15) 5: *usque Sidam, quae extrema regio est provinciae meae*. SYME 1979, 141 v.d. MAGIE 1950, 418, 1271 v.d. dn. 44. BRANDT-KOLB 2005, 21. DMITRIEV 2005, 121 v.d. MITCHELL 2008, 192.

⁸⁵ DE SOUZA 1999, 109 v.d. FERRARY 2000, 168 v.d. ARENA 2005, 36. SANTANGELO 2007, 26 v.d. MITCHELL 2008, 192.

korsanlığı önleyerek Doğu Akdeniz'in güvenliğinin sağlanması olduğu için bu yeni eyaletin adı *Cilicia* olarak belirlense de eyaletin Kilikia bölgesinde bir toprağı bulunmuyordu. Yukarıdaki kanıtlardan yola çıkarak yeni eyaletin topraklarının, daha önce Asia Eyaleti'ne ait olan Pamphylia, Pisidia ve Milyas bölgelerini kapsadığı görülmektedir⁸⁶. Görüldüğü üzere Roma, Anadolu'da yeni bir eyalet kursa da yeni bir toprak parçası ilhak etmeyip bu eyaleti Asia Eyaleti'nin topraklarından bir kısmını bölerek yapmıştı⁸⁷. Bu nedenle yasada, bir eyalet valisinin *provinciası* dışına askeri hareket düzenlemesini sınırlayan *Lex Porcia*'ya atıfta bulunulup, kurulan bu yeni eyaletin bölgedeki hiçbir kent ya da krallığın egemenliğine zarar vermeyeceğinin altı çiziliyordu⁸⁸. Dolayısıyla eyaletin kurulma amacı Kilikia'daki korsanlığı engellemek olsa da Roma, Kilikia'dan hiçbir şekilde toprak talep etmeyerek Seleukosların kağıt üzerinde de olsa bölge üzerindeki egemenliğine saygı gösteriyordu⁸⁹. Bu durumda açıkça görülmektedir ki 188 yılındaki Apameia Anlaşması ve 133 yılındaki Pergamon kralı III. Attalos'un vasiyeti halen Roma'nın Anadolu'daki egemenlik politikasının temelini oluşturmaktaydı⁹⁰.

Bu doğrultuda, yasada Makedonya Eyaleti'ne yeni katılan toprakların ekonomik statüleri üzerine maddeler⁹¹ bulunurken *Cilicia*'daki kentlerin statülerine ilişkin bir düzenleme yapılmaması anlaşılır hale gelmektedir. *Cilicia* eyaletine dahil edilen bölgeler Attalos'un vasiyetnamesi ile Roma'ya kalmış olup, Asia Eyaleti'nin kurulmasından itibaren zaten doğrudan Roma egemenliği altında oldukları için eyalet içerisindeki kentlerin idari ve ekonomik statüleri muhtemelen Asia Eyaleti'nde oldukları gibi devam etmekteydi. Bu nedenle yasada bölgedeki kent ve toplulukların statülerine değinme gereği duyulmamış olmalıdır.

⁸⁶ ORMEROD 1924, 209. SYME 1979, 120. MAGIE 1950, 285; 1165 v.d., dn. 15. LIEBMANN-FRANKFORT 1969b, 445; 456. SHERWIN-WHITE 1976, 5. KALLET-MARX 1995, 233. FERRARY 2000, 168 v.d. ARENA 2005, 36. BRANDT-KOLB 2005, 20. MITCHELL 2008, 190 v.d.

⁸⁷ Krş. SHERWIN-WHITE 1984, 100.

⁸⁸ Bkz. *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, ll. 1 v.d. SHERK 1984, 62 v.d., no. 55. KALLET-MARX 1995, 234. Yasada atf yapılan *Lex Porcia*'nın tarihlenmesi ve değerlendirilmesi için bkz., LINTOTT 1976, 81. CRAWFORD 1996, 260. DAUBNER 2006, 241 v.d. DAUBNER 2007, 14 v.d. GIOVANNINI 2008, 102. RICHARDSON 2008, 40 v.d.

⁸⁹ KALLET-MARX 1995, 234.

⁹⁰ Krş. SHERWIN-WHITE 1984, 100 v.d.

⁹¹ Bkz. *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* IV, ll. 5 v.d. SHERK 1984, 60, no. 55.

Yasada *Cilicia* eyaletine dahil edilen Pisidia ve Milyas bölgelerinin doğusunda kalan Lykaonia bölgesinin Asia Eyaleti sınırları içerisinde kalacağı özellikle vurgulanmaktadır⁹². Yasanın çıktığı 100 tarihinde Kappadokia tahtında kukla kral olarak Pontos kralı VI. Mithridates'in çocuk yaştaki oğlu IX. Ariarathes bulunuyordu ve 101 yılında, belki de yasanın hazırlanma sürecinde, Mithridates'in elçileri yanlarına yüklü miktarda bir para ile senatörlere rüşvet dağıtmak üzere Roma'da bulunuyordu⁹³. Lykaonia'nın Aristonikos ayaklanmasının ardından Kappadokia Krallığı'na verilip daha sonra C. Gracchus'un politikası sonucu geri alındığını⁹⁴ hesaba katarsak, belki de Mithridates'in elçileri senatörlere rüşvet dağıtırken kralın oğlunun tahtta bulunduğu Kappadokia Krallığı'nın Lykaonia üzerindeki hakkını yeniden gündeme getirdikleri için ya da en azından böyle bir olasılık belirttiği için yasada Lykaonia'nın Asia eyalet valisinin *provinciası* içinde olduğunun vurgulandığı düşünülebilir⁹⁵.

Bu noktada yasanın hazırlanma sürecinde Roma'daki politik duruma ve yasanın çıkarılmasının arka planında Roma'daki hangi çevrelerin olabileceğine göz atmak yerinde olacaktır. İlk olarak yasanın çıktığı tarihe bakacak olursak bu tarihte Iugurtha savaşı ile ardından Germen kabileleri tehdidini muzaffer bir biçimde sonlandıran ve ard arda beşinci kez *consul* seçilen Marius gücünün doruğundaydı⁹⁶. Bir *novus homo* olarak *consulluğa* kadar yükselen Marius, kazandığı zaferlerle Roma halkının yeni kahramanıydı ve Gracchus kardeşlerin ardından Senato aristokrasisine karşı halkın çıkarlarını gözeten *popularesin* desteklediği bir politikacıydı⁹⁷. Dolayısıyla bu yasanın, gücünün doruğundaki

⁹² I. Knidos 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, II. 22 v.d. SHERK 1984, 63, no. 55. KALLET-MARX 1995, 234.

⁹³ Bkz. Diodoros, *Bibliothèque* XXXVI 15, 1. MCGING 1986, 72. KALLET-MARX 1995, 244. Krş. CALLATAÏ 1997, 271. MASTROCINQUE 1999, 18 v.d.

⁹⁴ Bkz. yuk. dn. 6.

⁹⁵ SHERWIN-WHITE 1976, 7. Krş. LIEBMANN-FRANKFORT 1969a, 163 v.d.

⁹⁶ LINKE 2005, 83 v.d. FERRARY 2009, 140. SCULLARD 2011, 49 v.d.

⁹⁷ BOREN 1977, 86 v.d. LINKE 2005, 75 v.d. SCULLARD 2011, 41 v.d.

Marius ve onu destekleyen *populares* taraftarı politikacılar tarafından hazırlandığı öne sürülmektedir⁹⁸.

Yasanın yapısında ve içeriğinde *populares* yanlısı politikacılar tarafından hazırlandığını gösteren birçok kanıt bulunmaktadır. Öncelikle Roma'da dış politikayı ilgilendiren konular Senato'nun yetki alanındaydı ve Senato, çıkardığı *Senatus Consultum*lar aracılığıyla İtalya dışındaki konular hakkında çeşitli düzenlemelerde bulunuyordu⁹⁹. Yasada değinilen birçok konunun Senato tarafından, bir *Senatus Consultum* ile düzenlenmesi beklenirken bu yasa halk meclisinden geçirilmiş bir *lex*, hatta belki de bir *plebiscitum* idi¹⁰⁰. C. Gracchus'un düzenlemelerinin ardından Anadolu'ya ve Ege adalarına akın eden on binlerce Romalı *publicanus*, tüccar ve iş adamının bölgedeki ekonomik faaliyetleri ve çıkarları göz önüne alındığında yasanın başında bölgedeki Romalıların ve Latinlerin güven içerisinde denizlerde seyahat edebilmelerinin vurgulanması daha anlaşılır hale gelmektedir¹⁰¹.

Bu yasayla *populares*in en güçlü grubunu oluşturan ve Marius'a en büyük desteği veren atlı sınıfının bölgedeki ekonomik çıkarları korunmuş oluyordu¹⁰². Ayrıca bir eyaletin kurulması ya da eyalete toprak eklenmesi gibi konular, gerek Asia Eyaleti'nin kurulmasında gerekse Phrygia ve Lykaonia'nın Asia Eyaleti'ne dahil edilmesinde olduğu gibi, senatörlerden oluşan bir elçilik heyeti (*legati*) aracılığıyla düzenlense de gerek *Cilicia* Eyaleti'nin kurulmasında, gerekse Makedonya Eyaleti'ne yeni topraklar eklenmesinde hiçbir suretle elçilerden söz edilmeyip bu düzenlemeler doğrudan yasa

⁹⁸ Hatta yasayı hazırlayan kişinin dönemin önde gelen *populares* yanlısı politikacılarından ve Marius'un destekçilerinden olan 100 yılının halk *tribunus*larından Lucius Appuleius Saturninus olduğu düşünülmektedir, bkz. *MRR* I 575 v.d. HINRICHS 1970, 490 v.d. LINTOTT 1976, 72. FERRARY 1977, 655 v.d. DAHLHEIM 1977, 149. HASSAL v.d. 1974, 218 v.d. SHERWIN-WHITE 1984, 101. DE SOUZA 1999, 108 v.d. CRAWFORD 1996, 237. MASTROCINQUE 1999, 21. RICHARDSON 2008, 40. FERRARY 2009, 140 v.d. SCULLARD 2011, 47. *Contra*: POHL 1993, 224 v.d. GIOVANNINI 2008, 101 v.d. Krş. BULIN 1983, 15 v.d. KALLET-MARX 1995, 237 v.d.

⁹⁹ Bkz. RAINER 2006, 135.

¹⁰⁰ HASSAL v.d. 1974, 210. LINTOTT 1976, 71 v.d. DAHLHEIM 1977, 150 v.d. KALLET-MARX 1995, 237 v.d., dn. 54. DE SOUZA 1999, 108. RICHARDSON 2008, 40. Krş. LIEBMANN-FRANKFORT 1969a, 164.

¹⁰¹ Bkz. *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* II, II. 1 v.d.; III II. 28 v.d. SHERK 1984, 62 v.d., no. 55. MAGIE 1950, 283. LIEBMANN-FRANKFORT 1969a, 190. DAHLHEIM 1977, 146. POHL 1993, 210 v.d. GEELHAAR 2002, 112 v.d. SANTANGELO 2007, 24 v.d.

¹⁰² Bkz. SHERWIN-WHITE 1976, 8. SHERWIN-WHITE 1984, 101. MASTROCINQUE 1999, 23. SCHULZ 2000, 435. SANTANGELO 2007, 24. SCULLARD 2011, 47; 50.

aracılığıyla yapılmaktadır¹⁰³. Yine, yasanın sonunda Senato sınıfından olan Asia ve Makedonya valileri ile Roma'daki tüm üst düzey magistratların yasaya uyacaklarına dair yemin etmelerinin istenmesi yasanın *populares* kaynaklı olduğunun kanıtlarındandır¹⁰⁴.

Lex de Provinciis Praetoriis, Roma'nın gerek Anadolu ve genel olarak doğu politikası açısından gerekse imparatorluk ideolojisinin gelişimini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Roma, uzun yıllar ihmal ettiği bu bölgelerde yeniden varlığını gösterirken artık daha güçlü bir şekilde bölgedeki dost ve müttefik kent ve krallıkların çıkarlarını koruma sorumluluğunu da üstleniyordu¹⁰⁵. Yasada açıkça Roma'nın, üstlendiği bu sorumluluk gereğince artık *Cilicia*'da artık bir *praetor* görevlendirdiği belirtilmektedir¹⁰⁶. Bu doğrultuda yasa metni doğudaki kent ve krallıklara gönderilirken Asia valisinden yasayı sorumluluk alanındaki kentlere göndermesi ve kentlerin yasayı, en çok insanın göreceği şekilde kentlerdeki en kalabalık yerler olan kutsal alanlarda ya da agoralarda ilan etmeleri istenmektedir¹⁰⁷. Bu talebin amacı yasayı uygulamak kadar, Roma'nın müttefiklerinin güvenliğini ve çıkarlarını koruduğunu Yunan kent devletlerindeki kamuoyuna duyurma isteğidir¹⁰⁸. Bu açıdan yasa metnini bir kopyasının Delphoi'da bulunması oldukça anlamlıdır. Tüm antik Yunan dünyasının en önemli dini merkezi olan Delphoi'da 168 yılında Makedonya kralı Perseus'a karşı Pydna Savaşı'nı kazanan muzaffer komutan L. Aemilius Paulus'un zafer anıtının bir parçası olan bu yazıt ile Roma'nın Yunan dünyası üzerindeki *imperiumunun* bu dünyanın

¹⁰³ HASSAL v.d. 1974, 219. KALLET-MARX 1995, 238. SANTANGELO 2007, 24.

¹⁰⁴ Bkz. *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Delphoi* C, II. 8 v.d. SHERK 1984, 61, no. 55. HINRICHS 1970, 490 v.d. FERRARY 1977, 656 v.d. SHERWIN-WHITE 1984, 101. Krş. KALLET-MARX 1995, 237. SCULLARD 2011, 50. Muhtemelen ataması henüz gerçekleşmediğinden *Cilicia* valisinden söz edilmemektedir, bkz. CRAWFORD 1996, 237; 262. DE SOUZA 1999, 110.

¹⁰⁵ POHL 1993, 245. KALLET-MARX 1995, 236 v.d. DE SOUZA 1999, 110. GIOVANNINI 2008, 104 v.d. SANTANGELO 2007, 24 v.d.

¹⁰⁶ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Knidos* III, II. 28 v.d. SHERK 1984, 63, no. 55. BRENNAN 2000, 358.

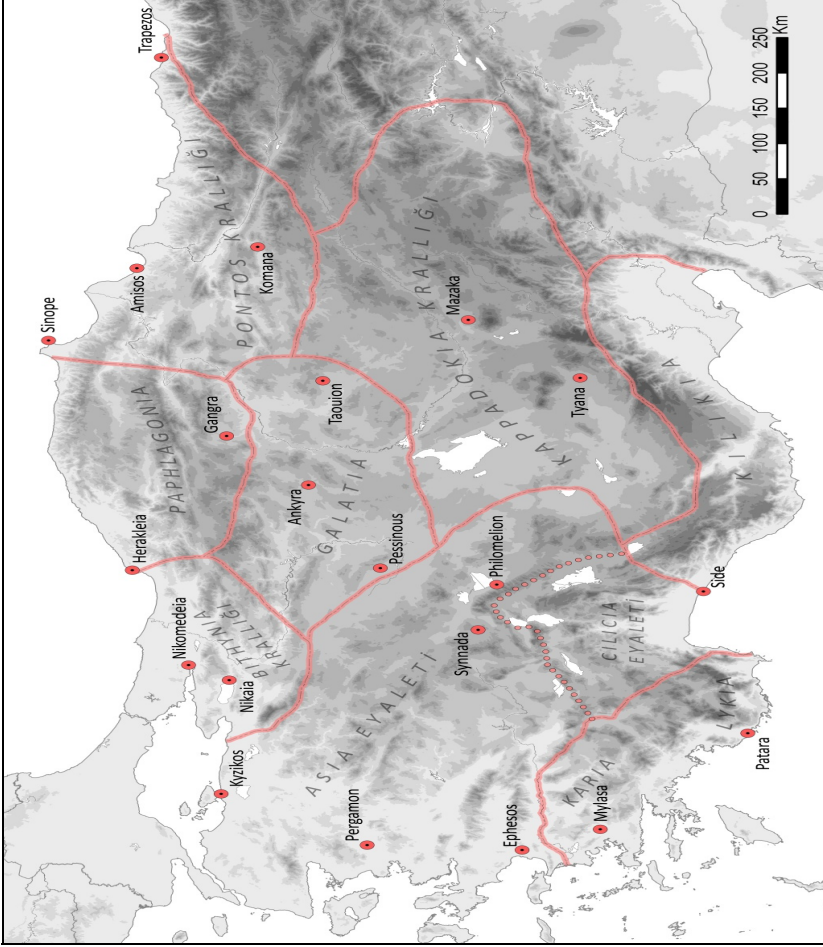
¹⁰⁷ *I. Knidos* 31 = HASSAL v.d. 1974, 195 v.d. = CRAWFORD 1996, 231 v.d., no. 12, *Delphoi* B, II. 20 v.d. SHERK 1984, 60, no. 55.

¹⁰⁸ KALLET-MARX 1995, 236. GIOVANNINI 2008, 105 v.d. Muhtemelen *Cilicia* Eyaleti sınırları içinde olmayan Dağlık Kilikia'daki Syedra kenti bu yasanın kendilerine ulaşmasının ardından Klaros'taki Apollon tapınağına korsanlara karşı savaşip savaşmamayı sormuş, "Evet" yanıtını alınca da korsanlara karşı savaşılmasını içeren bir yazıt dikmişti, bkz. DE SOUZA 1997, 477 v.d.

Marcus Antonius'un Korsanlara Karşı Seferi

yararına olacağı vurgulanıyordu¹⁰⁹. Böylece I. yüzyılın başında doğudaki egemenliğini zayıflatan tüm dış tehditleri büyük zaferlerle bertaraf eden Roma, Yunan dünyası üzerindeki gücünü yeniden göstermiş oluyordu.

Harita. 100 Yılı Civarında Anadolu: *Cilicia* Eyaleti ve Muhtemel Sınırları

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR LİSTESİ

¹⁰⁹ KALLET-MARX 1995, 236 v.d. DE SOUZA 1999, 113. Krş. SANTANGELO 2007, 25 v.d.

- Appianos, *Mithridateios* Appian, *Roman History* II. Ed. ve İng. Çev.: H. White. London 1912. [Loeb]
- ARENA 2005 ARENA, G., *Città di Panfilia e Pisidia sotto il dominio romano*. Catania 2005.
- Athenaios, *Deipnosophistai* Athenaeus, *The Deipnosophists* I-VII. Ed ve İng. Çev.: C.B. Gulick. London 1927-41. [Loeb]
- BADIAN 1972 BADIAN, E., *Publicans and Sinners: Private Enterprise in the Service of the Roman Republic*. Oxford 1972.
- BOREN 1977 BOREN, H., *Roman Society: A Social, Economic and Cultural History*. Lexington 1977.
- BRANDT-KOLB 2005 BRANDT, H.-KOLB, F., *Lycia et Pamphylia: Eine römische Provinz im Südwesten Kleinasiens*. Mainz 2005.
- BRENNAN 2000 BRENNAN, T.C., *The Praetorship in the Roman Republic* I-II. Oxford 2000.
- BRUNT 1971 BRUNT, P.A., *Italian Manpower 225 B.C.–A.D. 14*. Oxford 1971.
- BULIN 1983 BULIN, R.K., “Untersuchungen zur Politik und Kriegführung Roms im Osten von 100 - 68 v.Chr.” Diss. Frankfurt 1983.
- CALLATAÿ 1997 CALLATAÿ, F. de, *L’histoire des guerres mithridatiques vue par les monnaies*. Louvain-la-Neuve 1997.
- Cassius Dio, *Rhomaika* Dio Cassius, *Roman History* I-IX. Ed. ve İng. Çev.: E. Cary- H.B. Foster. London 1914-1927. [Loeb]
- Cicero, *ad Familiares* Cicero, *Letters to Friends* I-III. Ed. ve İng. Çev.: D.R. Shackleton Bailey. London 2001. [Loeb]
- Cicero, *Brutus* Cicero, *Brutus – Orator*. Ed. ve İng. Çev.: G. L. Hendrickson - H. M. Hubbell. London 1939. [Loeb]
- Cicero, *de Oratore* Cicero, *On the Orator*. Ed. ve İng. Çev.: E.W. Sutton - H. Rackham. London 1942. [Loeb]
- Cicero, *in Verrem* Cicero, *The Verrine Orations* I-II. Ed. ve İng. Çev.: L.G.H. Greenwood. London 1928-1935. [Loeb]
- CRAWFORD 1996 CRAWFORD, M.H. (Ed.), *Roman Statutes* I-II. London 1996.
- DAHLHEIM 1977 DAHLHEIM, W., *Gewalt und Herrschaft: Das provinzielle Herrschaftssystem der römischen Republik*. Berlin 1977.

DAUBNER 2006 DAUBNER, F., *Bellum Asiaticum: Der Krieg der Römer gegen Aristonikos von Pergamon und die Einrichtung der Provinz Asia*. München 2006².

DAUBNER 2007 DAUBNER, F., “Die *lex Porcia*, das Ehrendekret für Menippos von Kolophon und die römische Provinzverwaltung der 120er Jahre”. *Göttinger Forum für Altertumswissenschaft* 10 (2007) 9-20.

SOUZA 1997 DE SOUZA, P., “Romans and Pirates in a Late Hellenistic Oracle from Pamphylia”. *The Classical Quarterly* 47/2 (1997) 477-481.

DE SOUZA 1999 DE SOUZA, P., *Piracy in the Graeco-Roman World*. Cambridge 1999.

Diodoros, *Bibliothèque* Diodoros Sikeliotes, *Bibliothèque Historique: Diodorus Siculus, Library of History* XII. Ed. ve İng. Çev.: F.R. Walton. London 1967. [Loeb]

DMITRIEV 2005 DMITRIEV, S., “The History and Geography of the Province of Asia during its First Hundred Years and the Provincialization of Asia Minor”. *Athenaeum* 93 (2005), 71-133.

Eutropius, *Breviarium* Eutropius, *Breviarium Historiae Romanae ab Urbe Condita: Eutropius, Roma Tarihinin Özeti*. Çev.: Ç. Menzilioğlu. İstanbul 2007.

FERRARY 1977 FERRARY, J.-L., “Recherches sur la législation de Saturninus et de Glaucia”. *Mélanges de l'Ecole française de Rome* 89 (1977) 619-660.

FERRARY 2000 FERRARY, J.-L., “Les gouverneurs des provinces romaines d'Asie Mineure (Asie et Cilicie), depuis l'organisation de la province d'Asie jusqu'à la première guerre de Mithridate (126–88 av. J.C.)”. *Chiron* 30 (2000) 161–193.

FERRARY 2009 FERRARY, J.-L., “After the Embassy to Rome: Publication and Implementation”. Şurada: *Diplomats and Diplomacy in the Roman World*. Ed. C. Eilers. Boston 2009, 127-142.

FREEMAN 1986 FREEMAN, P., “The Province of Cilicia and Its Origins” Şurada: *The Defence of the Roman and Byzantine East*. Ed.: P. Freeman- D. Kennedy. Oxford 1986, 253-272.

FRENCH 1988 FRENCH, D., *Roman Roads and Milestones of Asia Minor. Roma Çağında Küçük Asya'daki Yollar ve Miletleri*. Fasc. 2, Part I. Oxford 1988.

GEELHAAR 2002 GEELHAAR, C., "Some Remarks on the *lex de provinciis praetoriis*". *Revue Internationale des droits de l'antiquité* 49 (2002) 109-117.

GIOVANNINI 2008 GIOVANNINI, A., "Date et Objectifs de la *Lex de Provinciis Praetoriis* (Roman Statutes, no 12)". *Historia* 57 (2008) 92-107.

GLEW 1977 GLEW, D.G., "Mithridates Eupator and Rome. A Study of the Background of the First Mithridatic War". *Athenaeum* 55 (1977) 380-405.

Granius Licinianus, *Annales* Lat.: *Grani Liciniani Quae Supersunt*. Ed.: M. Flemisch. Leipzig 1904. [Teubner]

İng. Çev.: <http://www.attalus.org/translate/granius.html>

GREENIDGE-CLAY 1960 GREENIDGE, A.J.H., – CLAY, A.M., *Sources for Roman History, 133-70 B.C.* Oxford 1960².

HASSAL v.d. 1974 HASSAL, M.-CRAWFORD, M.H.-REYNOLDS, J., "Rome and the Eastern Provinces at the End of Second Century B.C.". *The Journal of Roman Studies* 64 (1974) 195-220.

HINRICHS 1970 HINRICHS, F.T. "Die lateinische Tafel von Bantia und die 'Lex de Piratis'" *Hermes* 98 (1970) 471-502.

I. Ephesos *Die Inschriften von Ephesos I-VIII* [= *Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien* 11-17]. Ed.: H. Wankel v.d. Bonn 1979-1984.

I. Knidos *Die Inschriften von Knidos I* [= *Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien* 41]. Ed.: W. Blümel. Bonn 1992.

I. Priene *Inschriften von Priene*. Ed.: F. Hiller von Gærtringen. Berlin 1906.

IGR *Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes* I-IV. Ed.: R. Cagnat v.d. Paris 1911-1927.

ILLRP *Inscriptiones Latinae Liberae Rei Publicae* I-II. Ed.: A. Degrassi. Firenze 1957-1963.

Iulius Obsequens, *Prodigiorum* Iulius Obsequens, *Prodigiorum Liber*:

Livy, *History of Rome: Summaries, Fragments, Iulius Obsequens*. Ed. ve İng. Çev.: A.C. Schlesinger. London 1959. [Loeb]

Iustinus, *Epitoma* Iustinus, *Epitoma Historiarum Philippicarum*:

Lat.: Iustinus, *Trogi Pompei Historiarum Philippicarum Epitoma*. Ed.: I. Jepp. Leipzig 1859. [Teubner]

İng. Çev.: *Justin, Cornelius Nepos and Eutropius, Literally Translated, with Notes and a General Index*. Çev.: J. S. Watson. London 1853.

JASHEMSKI 1950 JASHEMSKI, W.F., *The Origins and History of the Proconsular and Propraetorian Imperium to 27 BC*. Chicago 1950.

KALLET-MARX 1995 KALLET-MARX, R.M., *Hegemony to Empire: The Development of the Roman Imperium in the East from 148 to 62 B.C.* Berkeley 1995.

LIEBMANN-FRANKFORT 1969a LIEBMANN-FRANKFORT, T., *La frontière orientale dans la politique extérieure de la République romaine : depuis le traité d'Apamée jusqu'à la fin des conquêtes asiatiques de Pompée (189/188-63)*. Bruxelles 1969.

LIEBMANN-FRANKFORT 1969b LIEBMANN-FRANKFORT, T., "La provincia Cilicia et son intégration dans l'empire romain". Şurada: *Hommages à M. Renard*. Ed. J. Bibauw. Brussels 1969, 447-457.

LINKE 2005 LINKE, B., *Die römische Republik von den Gracchen bis Sulla*. Darmstadt 2005.

LINTOTT 1976 LINTOTT, A.W., "Notes on the Roman Law Inscribed at Delphi and Cnidos". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 20 (1976) 65-82.

Livius, *ab Urbe Condita* Livy, *From the Founding of the City I-XIII*. Ed. ve İng. Çev.: B. O. Foster v.d. London 1919-1959. [Loeb]

Livius, *Periochae* Livy, *History of Rome: Summaries, Fragments, Iulius Obsequens*. Ed. ve İng. Çev.: A.C. Schlesinger. London 1959. [Loeb]

MAGIE 1950 MAGIE, D., *Roman Rule in Asia Minor to the end of Third Century after Christ*. I-II. Princeton 1950.

MASTROCINQUE 1999 MASTROCINQUE, A., *Studi Sulle Guerre Mitridatiche*. Stuttgart 1999.

MCGING 1986 MCGING, B.C., *The Foreign Policy of Mithridates VI Eupator, King of Pontus*. Leiden 1986.

MITCHELL 1999 MITCHELL, S., "The Administration of Roman Asia from 133 BC to AD 250". Şurada: *Lokale Autonomie und römische Ordnungsmacht in den kaiserzeitlichen Provinzen vom 1. bis 3. Jahrhundert*. Ed. W. Eck. Oldenbourg 1999, 17-46.

MITCHELL 2008 MITCHELL, S., "Geography, Politics, and Imperialism in the Asian Customs Law". Şurada: *The Customs Law of Asia*. Ed. M. Cottier v.d. Oxford 2008, 165-201.

MRR BROUGHTON, T.R.S., *The Magistrates of the Roman Republic*. I-III. New York 1951-1986.

ORMEROD 1924 ORMEROD, H.A., *Piracy in the Ancient World: An Essay in Mediterranean History*. London 1924.

Orosius, *Historiarum* Orosius, *Historiarum adversus paganos libri VII*. Lat.: *Pavli Orosii Historiarum Adversum Paganos Libri VII*. Ed.: C. Zangemeister. Leipzig 1889. [Teubner]

İng. Çev.: Paulus Orosius, *The Seven Books of History against the Pagans*. Çev.: R.J. Deferrari. Washington 1964.

Plutarkhos, *Bioi Paralleloi* Plutarch, *Lives* I-XI. Ed. ve İng. Çev.: M. Perin. London 1914-1926. [Loeb]

POHL 1993 POHL, H., *Die römische Politik und die Piraterie im östlichen Mittelmeer vom 3. bis zum 1. Jh. v. Chr.* Berlin-New York 1993.

Polybios, *Historiai* Polybius, *The Histories* I-VI. Ed. ve İng. Çev.: W.R. Paton). London 1922-1927. [Loeb]

Poseidonios, *Historia* Posidonius, *The Translation of the Fragments* III. İng. Çev. I.G. Kidd. Cambridge 1999.

Pseudo Aurelius Victor, *de Viris Illustribus* Ps. Aurelius Victor, *De viris illustribus urbis Romae*:

Lat.: Pseudo-Aurelius Victor, *De viris illustribus urbis Romae*. Ed.: F. Pichlmayr. Leipzig 1911. [Teubner]

[http://www.forumromanum.org/literature/aurelius_victor/illustr.html]

Fr. Çev.: Pseudo-Aurelius Victor, *Les Hommes Illustres de la Ville de Rome*. Çev.: M.-P. Arnaud-Lindet. 2004.

[http://www.forumromanum.org/literature/aurelius_victor/illustrf.html]

RAINER 2006 RAINER, J.M., *Römisches Staatsrecht: Republik und Prinzipat*. Darmstadt 2006.

RAMSEY 1999 RAMSEY, J.T., "Mithridates, the Banner of Ch'ih-yu, and the Comet Coin". *Harvard Studies in Classical Philology* 99 (1999) 197-253.

RICHARDSON 2008 RICHARDSON, J., *The Language of Empire: Rome and the Idea of Empire from the Third Century BC to the Second Century AD*. Cambridge 2008.

ROSTOVITZ 1941 ROSTOVITZ, M.I., *The Social and Economic History of the Hellenistic World* I-III. Oxford 1941.

SANTANGELO 2007 SANTANGELO, F., *Sulla, the Elites and the Empire: A Study of Roman Policies in Italy and the Greek East*. Leiden 2007.

Scholia Bobiensia, in *Ciceronis Orationes* Lat.: *Scholia in Ciceronis Orationes Bobiensia*. Ed.: P. Hildebrandt. Leipzig 1907. [Teubner]

SCHULZ 2000 SCHULZ, R., "Zwischen Kooperation und Konfrontation. Die römische Weltreichsbildung und die Piraterie". *Klio* 82/2 (2000) 426-440.

SCULLARD 2011 SCULLARD, H.H., *From the Gracchi to Nero: A History of Rome from 133 B.C. to A.D. 68*. Oxford 2011⁶.

SHERK 1969 SHERK, R.K., *Roman Documents from the Greek East: Senatus Consulta and Epistulae to the Age of Augustus*. Baltimore 1969.

SHERK 1984 SHERK, R.K., *Rome and the Greek East to the Death of Augustus*. Cambridge 1984.

SHERWIN-WHITE 1976 SHERWIN-WHITE, A.N., "Rome, Pamphylia and Cilicia, 133-70 B.C." *The Journal of Roman Studies* 66 (1976) 1-14.

SHERWIN-WHITE 1984 SHERWIN-WHITE, A.N., *Roman Foreign Policy in the East 168 B.C. to A.D. 1*. London 1984.

Strabon, *Geographika* Strabo, *Geography* I-VIII. Ed. ve İng. Çev.: H. L. Jones. London, 1917-1932. [Loeb]

SYME 1979 SYME, R., "Observations on the Province of Cilicia". Şurada: [*Anatolian Studies Presented to William Hepburn Buckler*. Ed. W. M. Calder-J. Keil. Manchester 1939, 299-332] *Roman Papers*. Ed.: E. Badian. Oxford 1979, 120-148.

Tacitus, *Annales* Tacitus, *Histories-Annals* II-V. İng. Çev.: C.H. Moore-J. Jackson. London 1925-1937. [Loeb]

TAYLOR-WEST 1928 TAYLOR, L.R.-WEST, A.B., "Latin Elegiacs from Corinth". *American Journal of Archaeology* 32 (1928) 9-22.

WESTERMANN 1955 WESTERMANN, W.L. *The Slave Systems of Greek and Roman Antiquity*. Philadelphia 1955.